

Nr 33

Utlåtande i anledning av väckta motioner om en inventering av förekomsten av ödegårdar, lämpade som fritidshem, angående behovet av fritidslokaler inom tätorterna och angående underhållet av vissa enskilda utfartsvägar.

I följande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motioner hemställes:

i motionerna I: 24 av herrar *Torsten Andersson* och *Thorsten Larsson* samt II: 29 av herr *Grebäck m. fl.* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att åt utredningen rörande fritidsomåden m. m. uppdrages att genomföra en riksomfattande inventering av förekomsten av ödegårdar, lämpade för fritidshem, i enlighet med vad i motionen anförts,

i motionerna I: 36 av herrar *Palm* och *Lars Larsson* samt II: 44 av herrar *Lindahl* och *Allard* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att 1962 års fritidsutredning jämväl får i uppdrag att utreda behovet av och uppdraga riktlinjerna för olika slag av fritidslokaler inom tätorterna, ungdoms-, fritids- och föreningsgårdar, sport- och idrottsanläggningar etc., samt

i motionerna I: 466 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* samt II: 565 av herr *Svensson* i Vä m. fl. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om bibehållandet av underhållet av enskild utfartsväg, som eljest indrages från underhåll till följd av jordbruks nedläggande, i syfte att tillgodose friluftsfritids- och fritidsintressen måtte prövas inom 1962 års fritidsutredning.

Utskottet har upptagit motionerna till samtidig behandling.

Motionerna I: 24 och II: 29 utgår från fritidens utnyttjande. Det framhålles att det blir allt vanligare med en vinterbostad i tätort och en permanent fritidsbostad, där man tillbringar semester, veckoslutsledighet o. d. Som fritidsbostad kan i många fall befintliga ödegårdar eller ödetorp komma i fråga. På några håll i landet har man på privat initiativ verkställt en inventering av sådana gårdar och torp, men fråga är om inte en sådan inventering genom någon myndighets försorg skulle ge en snabbare och fullständigare bild av tillgången på dylika potentiella möjligheter till fritidshem. Genom inventeringen skulle man också kunna verksamt förhindra spekulationsintressen.

I motionerna I: 36 och II: 44 anföres bl. a. att den ökade fritiden kommer att ställa allt större krav på samhällsplaneringen. Förlängd semester, varom förslag framlagts, och ökad lördagsledighet skapar behov av en

bättre service med fritidsanläggningar och anordningar för de korttidslediga. Från olika håll har åtgärder vidtagits för att lämna råd och upplysningar i den lokala fritidsplaneringen, men överblick och samordning saknas. I många tätorter råder planlöshet, och orsaken är att det icke finnes några statliga myndigheter, som anger riktlinjer för kommunerna. En ökad samordning bör eftersträvas, vilken också kan medföra avsevärda besparingar. Det vore en olycklig utveckling att öka fritiden för allt större grupper utan att i rask takt minska bristen på ändamålsenliga fritidslokaler.

I motionerna I: 466 och II: 565 anföres bl. a. att många brukningsenheter inom jordbruket läggs ned. När så sker och enheten ej längre bebos, avföres enhetens utfartsväg från det underhåll som tillkommer s. k. enskild väg. Vägen får sedan förfalla trots att en sådan väg kan ha stor betydelse för fritidslivet och därför bör hållas i stånd. Fråga uppstår då, vem som bör bära ansvaret för och bekosta underhållet.

I samtliga motionerna yrkas att problemen hänvisas till fritidsutredningen.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionerna II: 29, I: 36 och II: 565.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från 1962 års fritidsutredning, statens fritidsnämnd, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Stadsförbundet, Landskommunernas förbund, Landsorganisationen (LO), Riksförbundet Landsbygdens folk (RLF), Riksidrottsförbundet och Nordiska museet.

Inkomna yttranden

Motionerna I: 24 och II: 29

Fritidsutredningen:

Det är en central uppgift för fritidsutredningen att studera och ange riktlinjerna för den framtida fritidsbebyggelsens lokalisering och närmare utformning. För att erhålla ett underlag för detta arbete har utredningen nyligen startat en riksomfattande inventering av den befintliga fritidsbebyggelsen. Denna undersökning, som utföres av länsstyrelserna och kommunerna med biträde av regional och lokal expertis, torde föreligga klar för central bearbetning omkring den 1 juli 1963.

Utredningen har redan i viss mån uppmärksammat den av motionärerna väckta frågan. Inventeringen kommer nämligen att särskilt redovisa i vad mån äldre bebyggelse, som kan hänföras till kategorien f. d. permanenta byggnader, redan tagits i anspråk för fritidsändamål. Däremot kommer inventeringen icke att ge svar på frågan, vilket ännu icke ianspråktaget byggnadsbestånd som finns i landet och som kan vara av intresse i framtiden.

Den av motionärerna väckta frågan bör ses mot bakgrund av den pågående utvecklingen inom jordbruk och skogsbruk. Den kännetecknas av att små, ofullständiga jordbruk nedlägges i allt snabbare takt och att i samband härmed en betydande förskjutning i markanvändningen inträffar. Lantbruksstyrelsen sammanställer just nu en av lantbruksnämnderna verkställd inventering av utvecklingstendenserna i detta hänseende. Ur detta material, som kommer att vara tillgängligt för fritidsutredningen, kan er-

hållas en ganska detaljerad bild av de sannolika regionala förändringarna. Det synes icke osannolikt att bortåt en fjärdedel av den nuvarande åkerarealen kommer att nedläggas och övergå till skogsmark fram till början av 1970-talet. Minskningen av antalet företagsenheter i jordbruket under samma tidrymd växlar avsevärt beroende på de regionala förutsättningarna, som kan i extrema fall uppskattas till mer än hälften av det nuvarande antalet. Det torde redan nu kunna uttalas, att det i vissa regioner kan förutses ett samspel mellan utvecklingen på jordbrukets område och lokaliseringen av den kommande fritidsbebyggelsen på så sätt att åtskilliga av de bygder, där jordbruket nu viker, framstår som mycket attraktiva ur fritidssynpunkt. Av denna anledning bör planeringen på dessa två områden i lämplig utsträckning samordnas. Härvid bör uppmärksammas icke blott utnyttjandet av för jordbruksnäringen överflödiga byggnader utan även markdispositionerna i stort, vägnätet, fritidsbebyggelsens behov av lokal försörjning med vissa produkter samt miljögestaltningen över huvud.

Av det sagda framgår att utredningen anser de av motionärerna väckta frågorna vara av framträdande intresse inom de regioner, dit fritidsbebyggelsen ur allmän samhällsplaneringssynpunkt finnes bära lokaliseras. Där emot saknas, ur de synpunkter utredningen har att anlägga, anledning att redan nu inventera alla för jordbruket överflödiga byggnader i hela riket.

Även om man bortser från kostnaderna för en dylik inventering som skulle behöva innefatta även en undersökning av husens beskaffenhet och ägarnas planer med deras utnyttjande, skulle utredningen icke för närvarande vara beredd att föreslå åtgärder för byggnadernas permanenta utnyttjande som fritidshus.

Utredningen, som alltså f. n. icke vill tillstyrka en riksomfattande inventering av förekomsten av ödegårdar, föreslår att motionerna jämte däröver avgivna yttranden överlämnas till utredningen att tagas i övervägande vid det fortsatta utredningsarbetet.

Statens fritidsnämnd:

Statens fritidsnämnd delar motionärernas uppfattning om värdet av att tillgängliga ödegårdar och ödetorp utnyttjas som sommarbostäder eller eljest för fritids- och semesterbruk. En hel del görs också i detta syfte. Särskilt må framhållas det omfattande och värdefulla inventeringsarbete, som utförs av Reso i syfte att göra bl. a. ödegårdar och ödetorp tillgängliga för fritidsändamål. Till administrationen av denna verksamhet lämnas, på förslag av statens fritidsnämnd, årliga bidrag ur friluftsfonden, vilka bidrag i huvudsak täcker Resos kostnader för verksamheten med avdrag för inflytande inkomster.

Enligt vad nämnden har sig bekant gör 1962 års fritidsutredning f. n. en riksomfattande inventering av existerande fritidsbebyggelse. Det skulle, enligt nämndens mening, föra alltför långt att låta denna inventering gälla även förekommande ödegårdar och ödetorp. Det hör i stället vara ett primärt intresse för de regionala (lokala) turistföreningarna att — eventuellt i samarbete med Reso — inom sina respektive områden sörja för att tillgängliga ödegårdar och ödetorp inventeras och görs tillgängliga för fritidsbruk.

Landskommunernas förbund:

Det kan enligt styrelsens mening å ena sidan ifrågasättas om det allmänna skall engagera sig för en sådan uppgift, som angivits i motionen, eftersom det närmast gäller ett ekonomiskt intresse för främst enskilda

fastighetsägare. Å andra sidan kan framhållas att ödegårdarna representerar ett outnyttjat kapital av betydande storlek. Att detta kapital blir utnyttjat torde vara av intresse också för det allmänna. Därtill kan en inventering av angivet slag giva till resultat att tätortsbefolkningens strävanden att anskaffa eller komma i besittning av fritidshem i någon mån underlättas. Enligt vad styrelsen erfarit har den under förra året tillsatta fritidsutredningen planer på att verkställa en inventering av förekomsten av fritidsstugor, innefattande även sådana bostadsfastigheter på landet, som numera disponeras för fritidsändamål.

Ehuru styrelsen ställer sig tveksam till en så omfattande inventering som motionärerna avser, får styrelsen uttala att den intet har att erinra mot att motionen hänskjutes till fritidsutredningen för de överväganden och/eller åtgärder, vartill den kan finna anledning.

LO:

LO, som har den uppfattningen att man bör motverka de spekulationsintressen som uppträder i samband med försäljning av ödegårdar avsedda för fritidshem, kan dock inte finna att de i motionen föreslagna åtgärderna skulle leda till det av motionärerna avsedda resultatet. Om samhället enbart åtager sig att inventera förekomsten av ödegårdar lämpade för fritidshem utan att vidtaga andra förebyggande åtgärder, torde detta i stället inbjuda till ökad spekulatation. LO kan därför inte biträda motionärernas yrkanden.

RLF:

RLF har funnit motion II:29 om en inventering av förekomsten av ödegårdar vara av särskilt intresse. De aktioner, som satts i gång genom lokala RLF-initiativ tyder på ett stort intresse bland såväl fastighetsägare som bland presumtiva sommargäster. Det synes lämpligt att fritidsutredningen får i uppdrag att söka genomföra en riksomfattande inventering av detta slag. Riksförbundet anser det nämligen önskvärt att redan befintlig bebyggelse, som annars måhända skulle komma att förfalla, i första hand kommer till användning som fritidsbostäder. Samhällsekonomiskt måste det vara riktigare att så sker än att nybyggnader uppföres.

Riksidrottsförbundet:

Gemensamt för motionerna synes vara att motionärerna önskar att frågorna hänskjutes till 1962 års fritidsutredning. Riksidrottsförbundet anser sig icke nu kunna göra något uttalande om de olika sakfrågorna eller deras betydelse för den verksamhet riksidrottsförbundet företräder.

I den mån de i motionerna upptagna spörsmålen icke redan kan anses ingå i direktiven för utredningen synes det lämpligt att frågorna hänskjutes till fritidsutredningen för prövning eller utredning.

Nordiska museet:

Nordiska museet har i sin egenskap av central institution för kulturhistorisk forskning och kulturminnesvård sökt att i mån av resurser registrera och studera den i bilagda motion skisserade bebyggelseutvecklingen och därvid i förekommande fall även sökt anvisa utvägar att bevara byggnader av särskilt värde ur kulturhistorisk synpunkt. Genom den förändring av struktur och lokalisering av befolkning och bebyggelse som nu sker, har företeelsen fått sådana proportioner att det. initiativ som ta-

gits genom fritidsutredningen och den genom motionen äskade utvidgningen av dess verksamhet till en riksomfattande inventering av museet hälsas med största tillfredsställelse. Museet förutsätter härvid att begreppet odégardar och odetorp ges en förhållandevis vid omfattning och sålunda inbegriper även fiskelägen, fäbodvallar etc.

Åtskilliga av de byggnader som kunna ifrågakomma äro visserligen i den kondition att de inte utan djupt ingripande förändringar äro lämpade som fritidsbostäder, men sannolikt skulle ändå genom en sådan användning på många håll eljest dödsdömd bebyggelse räddas för framtiden.

Sedan lång tid tillbaka har museet bedrivit inventeringar av äldre bebyggelse, vilka i beskrivningar, fotografier och uppmätningar äro införlivade med museets arkiv. Detta material torde i åtskilliga fall kunna komma till användning, när det gäller att bedöma det kulturhistoriska värdet av de objekt som bli aktuella. Härutöver är det emellertid nödvändigt att göra en inventering som klarlägger det aktuella läget. När det gäller planläggningen av en sådan inventering är museet villigt att ställa till förfogande den erfarenhet och sakkunskap som där finnes samlad. Vid en bedömning av det kulturhistoriska värdet av sådana byggnader måste givetvis också beaktas den sakkunskap som landsantikvariern inom respektive län besitter.

Nordiska museet vill till slut starkt understryka hur angeläget museet finner det vara att institutionen själv beredes tillfälle att fullfölja den vetenskapliga registreringen av denna mycket märkliga fas i vår bebyggelse- och befolkningsutveckling.

Motionerna I: 36 och II: 44

Fritidsutredningen:

Samhällets åtgärder för att på olika sätt tillgodose medborgarnas fritidsbehov berör uppenbarligen en mycket vidsträckt sektor. Fritiden är ju den tid, som människan disponerar efter eget gottfinnande för vila och avkoppling eller någon form av sysselsättning, ur vilken hon finner rekreation därför att den utgör en motvikt mot eller komplement till den pressande arbetstiden. En samhällelig aktivitet på fritidsområdet försvåras i hög grad av bristande kännedom om fritidsvanorna i dag, liksom om deras utveckling på längre sikt.

Fritidsutredningen skall — enligt sina direktiv — i första hand arbeta med den sektor av fritiden, som ägnas åt någon form av *friluftssysselsättning*, det som i USA kallas »out door recreation». Denna omfattar dock uppskattningsvis endast omkring en femtedel eller en fjärdedel av den totala fritiden. Till denna sektor räknar utredningen, förutom fritidsbebyggelsen i dess skiftande former, anläggningar av olika slag i friluftslivets tjänst, såsom campingplatser, friluftsgårdar, fjällstugor, vandrarhem, småbåtshamnar, rast- och parkeringsplatser i det allmänna och enskilda vägnätet o. d. Hit kan med någon tvekan även föras tillgången till sportfiskevatten och jaktområden. Den friluftsanläggning, som ligger den gängse tätortsutrustningen närmast, torde vara de i direktiven omnämnda friluftsbaden. — Utredningen gör emellertid icke anspråk på att med utgångspunkt från direktiven kunna ta upp till behandling ens alla friluftsförhållanden. Sålunda har utredningen icke ansett sig f. n. ha anledning syssla med alla de frågor, som hör hemma under den egentliga idrottsrörelsen.

Motionärerna föreslår nu att fritidsutredningen jämväl får i uppdrag att utreda behovet av och uppdraga riktlinjerna för olika slag av fritidslokaler

inom tätorterna, ungdoms-, fritids- och föreningsgårdar, sport- och idrottsanläggningar etc. Utredningen vill till en början klart medge, att dessa slag av anläggningar spelar en viktig roll ur allmän fritidssynpunkt, särskilt för ungdomen. Frågorna är därför i hög grad förtjänta av uppmärksamhet. Det undandrar sig emellertid utredningens bedömning, i vilken ordning dessa spörsmål lämpligast borde utredas. Det torde f. n. vara så, att stödet åt idrottsrörelsen handhaves av handelsdepartementet, främst genom fonden för idrottens främjande, medan stödet åt frivilligt folkbildningsarbete, ungdomsverksamhet m. m., häri inbegripet ungdomens fritidsverksamhet, administreras av ecklesiastikdepartementet. — F. n. arbetar för övrigt en särskild kommitté med utredning av det statliga stödet till ungdomsverksamheten. De av motionärerna väckta frågorna kan emellertid även ses som detaljer i en större fråga, nämligen *tätortsmiljöns utformning ur fritidssynpunkt*. Viktiga element i tätortsmiljön är — förutom de av motionärerna särskilt omnämnda anläggningarna — t. ex. parker och lekplatser, företeelser som till funktionen närmar sig friluftsområden. I USA brukar dessa områden ibland betecknas »high density recreation areas», tätortens rekreationsområden. Alla dessa spörsmål kan principiellt behandlas som en samhällsplaneringsfråga, då de normalt regleras genom detaljplanering enligt byggnadslagen. Om denna aspekt på spörsmålen bedömes som den väsentliga, hör en eventuell utredning nära samman med fritidsutredningens arbete.

Utredningen kommer nämligen under alla förhållanden att behöva syssla med såväl byggnadslagstiftningen som planväsendet och kommer dessutom att i samverkan med statens institut för byggnadsforskning bedriva detaljstudier rörande byggnaders utformning.

Fritidsnämnden:

Statens fritidsnämnd anser inte att ett uppdrag av denna art lämpligen skall läggas på en central statlig utredning. Det bör åvila de olika tätortskommunerna själva att — med beaktande av respektive orters samhällsstruktur — utreda behovet av fritidslokaler och friluftsanläggningar av olika slag och avgöra hur detta behov lämpligast bör tillgodoses.

Stadsförbundet:

Styrelsen har med ett undantag i och för sig intet att erinra mot att fritidsutredningen får de i motionerna föreslagna tilläggsdirektiven.

Undantaget avser de förslag som framförts i motionerna I: 36 och II: 44 angående behovet av fritidslokaler inom tätorterna. Såvitt styrelsen kan finna synes det knappast påkallat eller lämpligt att utvidga direktiven för fritidsutredningen till att jämväl avse en behandling av frågan om olika slag av fritidslokaler m. m. inom tätorterna då de därmed sammanhängande problemen torde vara alltför artskilda från fritidsutredningens egentliga arbetsuppgift.

Såväl i fråga om fritidslokalerna som kommunala sport- och idrottsanläggningar har i motionen gjorts gällande, att man kan påträffa många fall av planlöshet och improvisationer, som inte tillfredsställer nutida krav på fritidsanordningar.

Orsaken härtill är enligt motionärerna bristen på fastställda normer. varvid särskilt påpekats, att det inte finns några statliga myndigheter som anger riktlinjerna för kommunerna att hålla en viss angiven standard just på dessa områden.

Styrelsen vill icke bestrida att det i fråga om fritidslokaler samt sport-

och idrottsanläggningar m. m. återstår mycket för kommunerna att göra. Emellertid lär något botemedel härför icke stå att finna i form av statliga direktiv och normer. Det torde även i fortsättningen få ankomma på kommunerna att utifrån sina utgångspunkter vidtaga de åtgärder som kan finnas erforderliga inom ramen för tillgängliga ekonomiska, administrativa och tekniska resurser. Självfallet kan det därvid vara till stor nytta för kommunerna att få råd och anvisningar rörande den lämpliga utformningen av olika slag av fritidsanläggningar m. m., men några fastställda statliga normer i likhet med vad som gäller för skollokaler synes icke vara motiverade. I detta sammanhang kan nämnas, att stadsförbundets delegation för idrott, bad och friluftsliv står kommunerna till tjänst med råd och upplysningar beträffande fritids- och idrottsanläggningar, bad m. m. Delegationen har för avsikt att verkställa en utredning i syfte att få fram förslag till olika slag av idrottsanläggningar.

Styrelsen kan därför på anförda skäl icke biträda de förslag som framlagts i motionen nr 36 i första kammaren om att fritidsutredningen jämväl skulle få i uppdrag att utreda behovet av och uppdraga riktlinjerna för olika slag av fritidslokaler inom tätorterna, ungdoms-, fritids- och föreningsgårdar, sport- och idrottsanläggningar etc.

Landskommunernas förbund:

De frågor och problem som vidröres i motionen synes i viss utsträckning ha utretts eller berörts av bostadskollektiva kommittén, som den 27 maj 1955 avgav sitt delbetänkande, benämnt »Samlingslokaler» (SOU 1955: 28). Några normer för bedömande av behovet av olika slag av fritidsinrättningar eller -anläggningar inom tätorterna utarbetades dock icke av nämnda kommitté. Däremot anvisade kommittén vissa utvägar för åstadkommande av en samordning av verksamheten för tillgodoseende av behovet av samlingslokaler och deras utnyttjande.

Självfallet har styrelsen intet att invända mot att informationer lämnas till kommuner om exempelvis genom byggforskningen eller annorledes vunnna erfarenheter i av motionärerna berörda avseenden, men styrelsen vill bestämt avvisa den av motionärerna framförda tanken på utarbetande av statliga normer eller riktlinjer rörande fritidslokalernas storlek och utformning och andra anordningar för fritidsverksamhet, syftande till ett åläggande för kommunerna att upprätthålla en viss angiven standard på dessa områden. Det är här fråga om en verksamhet, i vilken icke staten bör ingripa med några normerande föreskrifter. Styrelsen får därför avstyrka bifall till motionen.

LO:

Såvitt LO kan bedöma syftar 1962 års fritidsutredning i första hand till att lösa frågor som berör fritidsbebyggelse, camping och bad och därmed sammanhängande problem. Motionärernas hemställan bör därför i vissa avseenden kunna inrymmas i utredningens nuvarande arbetsuppgifter. Om ytterligare åtgärder är nödvändiga för att lösa frågor som berör fritidslokaler i tätorterna — vilket LO inte nu kan uttala någon bestämd mening om — bör dessa frågor utredas i särskild ordning.

RLF:

De frågor angående behovet av fritidslokaler inom tätorterna, vilka behandlas i motion I: 36, synes falla utom ramen för fritidsutredningens upp-

drag. Planering och anskaffande av lämpliga fritidslokaler inom tätorterna torde böra betraktas som i första hand en kommunal angelägenhet. Städernas resurser torde möjliggöra erforderliga insatser för att ge deras invånare tillgång till sådana fritidslokaler, lek- och idrottsplatser m. m. som behövs för de korttidslediga. Riksförbundet anser det därför ej påkallat att denna motion vidarebefordras till fritidsutredningen.

Motionerna I: 466 och II: 565

Fritidsutredningen:

Fritidsutredningen kommer att behandla åtskilliga ur fritidssynpunkt viktiga spörsmål rörande såväl allmänna som enskilda vägar i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, 1960 års vägsakkunniga och utredningen rörande den statliga bidrags-, låne- och kreditgarantivningen till produktionsbefrämjande åtgärder till förmån för det enskilda skogsbruket. Därvid torde den i motionerna väcka frågan komma under bedömande.

Utredningen föreslår att motionerna jämte däröver avgivna yttranden överlämnas till utredningen att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningsuppdraget.

Fritidsnämnden:

Det måste enligt statens fritidsnämnds uppfattning avgöras från fall till fall om sådana utfartsvägar, som åsyftas i motionerna, gagnar friluftslivet och på den grunden fortsättningsvis bör underhållas. Skäl för fortsatt underhåll kan vara, att det längs vägen finns en friluftsanläggning av allmän karaktär eller att vägen leder fram till eller genom ett för friluftsliv lämpligt naturområde. Hur de lokala väginstanserna skall ställa sig, när friluftslivets intressen åberopas som stöd för fortsatt underhåll, kan bli svårt att reglera genom generella bestämmelser. Redan med nuvarande utformning av direktiven för 1962 års fritidsutredning torde emellertid utredningen komma att uppmärksamma denna fråga.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:

Inom ramen för gällande statsbidragsgivning för enskilda vägar (SFS 1952: 793) kan under vissa förutsättningar bidrag bl. a. lämnas till en enskild utfartsväg för en brukningsenhet. Nedlägges enheten utgår normalt icke längre statsbidraget. Vidare lämnas statsbidrag till underhåll av enskilda vägar, som är av väsentlig betydelse för en stor allmänhet eller för annan trafik än väg hållarnas egen. Detta innebär att bidrag kan utgå till en mera trafikerad väg till badplats, till mera livligt utnyttjade turistleder o. s. v. Å andra sidan utgår icke underhållsbidrag till skogsvägar. Därest fritids-trafiken på en sådan väg är av större omfattning kan dock skäl finnas för bidrag även i detta fall.

Redan nu förefinnes sålunda i icke ringa utsträckning möjlighet att lämna statligt bidrag till enskilda vägar av betydelse för friluftslivets och fritidsintressena. Med hänsyn härtill och då reglerna om statsbidrag till enskild väg-hållning helt nyligen varit föremål för sakkunnig utredning (SOU 1962: 6) synes den av motionärerna väckta frågan icke böra hänskjutas till av motionärerna föreslagna utredning.

Landskommunernas förbund:

I vissa fall torde enskilda utfartsvägar från nedlagda jordbruksfastigheter ha betydelse för friluftslivet, varför det kan vara av intresse för den friluftsidkande allmänheten att sådana vägar hållas i ett efter trafikförhållandena tillfredsställande skick. I vad mån en utredning av ifrågavarande spörsmål är erforderlig och huruvida det bör ankomma på fritidsutredningen eller vederbörande vägmyndigheter att utreda dessa, anser sig styrelsen icke kunna taga ställning till. Styrelsen har emellertid intet att invända mot att motionen hänskjutes till fritidsutredningen för dess prövning.

LO:

LO finner att frågan inte kan behandlas generellt utan att den bör bedömas vid den länsvisa naturvårdsplanering som enligt 1960 års naturvårdsutrednings förslag skall företagas genom länsstyrelsernas försorg.

Den länsvisa planeringen kommer att ge ett bra material för bedömning av frågan om man i det enskilda fallet bör bibehålla vägunderhållet eller inte. Utan detta material torde man inte kunna finna några godtagbara kriterier för att ur friluft- och fritidssynpunkt bibehålla vägunderhåll för enskild uppfartsväg sedan jordbruket nedlagts. LO anser därför att motionen bör lämnas utan åtgärd.

RLF:

Kostnaderna för underhåll av vissa enskilda vägar av det slag, som beröres i motion II: 565, bör enligt riksförbundets uppfattning bestridas av allmänna medel. Riksförbundet vill samtidigt understryka vikten av att dessa s. k. enskilda vägar underhålles då de kan vara av stor betydelse för bl. a. skogsbruket och även ur fritidssynpunkt. Det synes därför befogat att motionen hänskjutes till fritidsutredningen för en närmare undersökning av möjligheterna, att på ett lämpligt sätt lösa detta problem.

Utskottet

I förevarande motioner har upptagits olika frågor om fritidsverksamheten och om åtgärder för att åstadkomma ökade möjligheter för allmänheten att utnyttja fritiden till rekreation och friluftsliv. För samtliga motioner gemensamt är att motionärerna föreslagit att 1962 års fritidsutredning skall få i uppdrag att pröva de i motionerna berörda frågorna.

Den pågående utvecklingen mot en ökning av fritiden — den av riksdagen beslutade fyraveckorssemestern är ett exempel härpå — har jämte den allmänna standardhöjningen och de stressfaktorer som bl. a. kännetecknar tillvaron i dagens samhälle medfört ett starkt behov av åtgärder för att fritiden skall kunna tillvaratas på bästa sätt. Möjligheterna till rekreation genom friluftsliv i olika former har härvid särskilt kommit i blickpunkten. Statsmakterna har beaktat dessa behov och ådagalagt sin avsikt att etappvis söka åstadkomma lösningar av problem som i detta sammanhang anmäler sig. Ett steg i denna riktning är de beslut årets riksdag nyligen fattat med anledning av de av chefen för jordbruksdepartementet

i proposition nr 71 framlagda förslagen angående riktlinjer och organisation för naturvårdsverksamheten m. m. Det må här anmärkas att förslagen inte endast avser att tillgodose de egentliga naturvårdsintressena utan även det i propositionen understrukna behovet av att ett betydande antal naturområden avsättes för rekreation och friluftsliv. Utskottet vill med hänsyn till att riksdagen redan behandlat dessa frågor endast i korthet erinra om att riksdagens förenämnda beslut innebär bl. a. att riktlinjer för naturvården och dess organisation godkännts och att medel ställts till förfogande för länsstyrelsernas naturvårdsarbete och för bl. a. markförvärv för naturvårdsändamål. I det av riksdagen godkända utskottsutlåtandet över propositionen (jordbruksutskottets utlåtande nr 11) har också uttalats att det vore motiverat att kommunerna ekonomiskt engagerade sig för att skaffa sina invånare tillgång till områden för rekreation och friluftsliv och att när det gäller sådana områden av utpräglad rikskaraktär stat och kommun bör dela på kostnaderna. Utredningsarbetet fullföljes nu främst genom förenämnda 1962 års fritidsutredning, som har att pröva de konkreta problemen med att anskaffa fritidsområden och att ordna fritidsbebyggelse samt därmed närbesläktade spörsmål.

Utskottet får mot den ovan i korthet angivna bakgrunden beträffande de olika motionsyrkandena anföra följande.

I motionerna *I: 24* och *II: 29* hemställs om en riksomfattande inventering av förekomsten av ödegårdar, lämpade som fritidshem. Som framgår av remissyttrandena pågår såväl genom fritidsutredningen som genom bl. a. Reso och RLF arbete med inventering av för fritidsändamål ianspråktagna eller eljest för sådana ändamål lämpliga byggnader. Härvid synes även förekomsten av ödegårdar bli beaktad. Invändningar har gjorts emot motionärernas förslag att inventeringen skulle vara riksomfattande och utföras centralt. Detta skulle icke vara rationellt, det skulle draga betydande kostnader och resultaten skulle likväl icke kunna utnyttjas effektivt. Det har också sagts att inventering i stället bör ske genom regionala och lokala organ, vart och ett på sitt område, eventuellt i samarbete med exempelvis Reso.

Ödegårdarna bör även enligt utskottets mening, inte minst med hänsyn till den pågående nedläggningen av jordbruk, kunna verksamt bidra till att fylla behovet av fritidshem. Det är utskottets uppfattning — bestyrkt bl. a. vid en i anledning av motionerna företagen studieresa — att inom många kommuner finns ett stort intresse för att utnyttja ödegårdarna för fritidsändamål. Det synes angeläget att detta intresse röner uppmuntran från statens sida. Av bl. a. denna anledning skulle en kartläggning av den tillgång som ödegårdarna representerar vara av ett visst värde. Utskottet finner emellertid de invändningar som kan anföras mot den av motionärerna föreslagna uppläggningsen av en sådan inventering vägande och anser sig icke kunna förorda en dylik total inventering. Som fritidsutredningen framhållit torde däremot en inventering vara av intresse inom de regioner, dit fritidsbebyggelsen ur allmän samhällsplaneringssynpunkt finnes böra

lokaliseras. Det bör sålunda enligt utskottets mening i första hand eftersträvas att vid kommande upprustning av ödegårdar sådana objekt väljes, att den allmänhet som utnyttjar dem kommer i kontakt med en levande landsbygd. Utskottet har ansett sig böra taga fasta på fritidsutredningens eget förslag att motionerna och yttrandena över desamma överlämnas till utredningen för att tagas i övervägande vid det fortsatta utredningsarbetet. Utskottet inser, som ovan nämnts, att det av praktiska skäl kan vara nödvändigt och lämpligt med vissa begränsningar i inventeringsarbetet och är icke berett att förorda några bestämda åtgärder från utredningens sida men vill föreslå, att motionerna och utskottets utlåtande, vari yttrandena är intagna i sin helhet, överlämnas till fritidsutredningen.

I motionerna *I: 36* och *II: 44* föreslås en utredning beträffande behovet av och riktlinjer för olika slag av fritidslokaler inom tätorterna. Utskottet vill till en början framhålla att den förra året tillkallade utredningen angående det statliga stödet till ungdomsverksamheten enligt sina direktiv har att taga ställning till vilka åtgärder som behöver vidtagas för att förbättra lokaltillgången inom denna verksamhet. I motionerna berörda frågor torde i viss utsträckning komma under prövning i detta sammanhang. Som fritidsutredningen framhållit kan emellertid spörsmålen även ses som detaljer i en större fråga, nämligen tätortsmiljöns utformning ur fritidssynpunkt. I sistnämnda hänseende har spörsmålet, såvitt utskottet kunnat bedöma, anknytning till de problemkomplex utredningen har att behandla. Utredningen har uttalat, att den kommer att behöva syssla med såväl byggnadslagstiftningen som planväsendet och att den i samverkan med statens institut för byggnadsforskning skall bedriva detaljstudier rörande byggnaders utformning.

Utskottet vill ifrågasätta om icke de uppdrag som lämnats ovannämnda båda utredningar tämligen väl täcker motionärernas önskemål. Såvitt med ledning av fritidsutredningens yttrande kunnat bedömas kommer i detta sammanhang väsentliga frågor att prövas av utredningen. Utskottet är med hänsyn bl. a. till ungdomsverksamhetsutredningens arbete icke berett att föreslå någon utvidgning av fritidsutredningens uppdrag men har intet att erinra emot att motionerna och utskottets utlåtande överlämnas till utredningen och förutsätter att vid behandlingen av förevarande frågor erforderligt samråd kommer att ske mellan fritidsutredningen och ungdomsverksamhetsutredningen.

I motionerna *I: 466* och *II: 565* föreslås att i syfte att tillgodose friluftsoch fritidsintressen en prövning sker av frågan om underhåll av enskild utfartsväg som vid nedläggning av jordbruk kan indragas från underhåll. Fritidsutredningen har i sitt yttrande anfört att utredningen kommer att behandla åtskilliga ur fritidssynpunkt viktiga spörsmål rörande såväl allmänna som enskilda vägar i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, 1960 års vägsakkunniga och utredningen rörande den statliga bidrags-, låne- och kreditgarantigivningen till produktionsbefrämjande åtgärder till förmån för det enskilda skogsbruket. Därvid torde den i motionerna väckta frågan komma under bedömande.

Det vore enligt utskottets mening icke tillfredsställande om för fritidsändamål lämplig mark icke skulle kunna utnyttjas av den anledningen att någon för väg till området ansvarig icke finnes. Det får anses vara ett samhälleligt intresse att sådana situationer icke skall behöva uppstå. Prövningen av det i motionerna upptagna spørsmålet synes emellertid ligga inom det uppdrag som lämnats fritidsutredningen. Utskottet finner, med hänsyn till bl. a. det material i ärendet som utskottet införskaffat, likväl lämpligt föreslå, att motionerna och utskottets utlåtande överlämnas till utredningen.

Utskottet får sammanfattningsvis anföra att de uppgifter som enligt direktiven åvilar 1962 års fritidsutredning är synnerligen omfattande. Det ställer sig också svårt att avgöra i vad mån de i förevarande motioner upptagna spørsmålen kan anses inrymmas i direktiven. Av vad utredningen anfört har utskottet dock kommit till den uppfattningen att problemen — i vart fall i väsentlig utsträckning — kommer att prövas av utredningen. Utskottet har med hänsyn till här angivna omständigheter icke funnit sig böra föreslå några tillägg till utredningsdirektiven. Det bör få ankomma på utredningen att, om den vid sin prövning av frågorna så finner påkallat, själv vidtaga åtgärder i sådant syfte. Såvitt utskottet kunnat bedöma bör i allt fall det av utskottet insamlade materialet vara av värde för ytterligare belysning av förevarande spørsmål.

Utskottet får under återopande av vad ovan anförts hemställa, att riksdagen i anledning av

- 1) de likalydande motionerna I: 24 och II: 29,
- 2) de likalydande motionerna I: 36 och II: 44 samt
- 3) de likalydande motionerna I: 466 och II: 565

i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att motionerna och utskottets utlåtande över dem överlämnas till 1962 års fritidsutredning.

Stockholm den 7 maj 1963

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Schött*, Hedström, Eric Gustaf Peterson*, Hellebladh, Ernst Olsson*, Tage Johansson, Ferdinand Nilsson* och Wallmark;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herr Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Carlsson i Huskvarna, Nilsson i Bästekille, Andersson i Billingsfors, Börjesson i Glömminge*, Rask, Svanberg*, Hamrin i Kalmar*, Magnusson i Nennesholm* och Nordstrandh.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.